

ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

Афенченко Геннадій Владленович

**ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЇ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

Спеціальність 22.00.01 - теорія та історія соціології

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата соціологічних наук

Харків - 1996

Дисертація є рукопис

Робота виконана в Харківському державному університеті

Науковий керівник - доктор філософських наук, професор
Якуба Олена Олександрівна

Офіційні опоненти - доктор соціологічних наук, професор
Подольська Єлизавета Ананіївна
кандидат філософських наук, доцент
Хижняк Лариса Михайлівна

Провідна організація - Харківський державний політехнічний
університет, м.Харків

Захист відбудеться "15" травня 1996 р. о 12 годин на засі-
данні спеціалізованої вченої ради Д 02.02.06 Харківського дер-
жавного університету за адресою: 310077, м.Харків, вул. Мироно-
сицька, 1 ауд. 2-29.

З дисертацією можна ознайомитися в центральній науковій бібліоте-
ці Харківського державного університету за адресою: 310017, м. Хар-
ків, майд. Незалежності, 4.

Автореферат розісланий "14" вересня 1996 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Шеремет І.І.

1. Загальна характеристика праці

1.1. Актуальність теми. Основною умовою участі України в житті світового суспільства як самостійного та рівноправного партнера є високий рівень ефективності та організації виробничої діяльності. В теперішній час суттєвою рисою високорозвинених країн є інформатизація всіх сфер суспільства. З використанням можливостей отримання і розповсюдження інформації у повсякденному житті людей значно зростають продуктивні сили суспільства, виникає велика кількість різноманітних соціально-економічних процесів.

Сучасна підприємницька діяльність в Україні як нова форма соціальної взаємодії здатна здолати кризові явища в суспільстві, його відокремленість від світогосподарських зв'язків. Розвиток цієї діяльності багато в чому залежить від інституціональної структури, що здійснює вплив на форми соціальної взаємодії та регулює утворення соціальних процесів.

Перехід суспільства до нових форм соціальної взаємодії, як правило, супроводжується перебудовою інституційного рівня. В поданій праці розглядається, як забезпечення суб'єктів інформацією допомагає актуалізації інституціональної структури, розповсюдженню нових форм соціальної взаємодії в сфері економіки.

Важливість питання про інформаційне забезпечення учасників соціальних процесів продиктована зростанням соціальної напруженості, необхідністю утворення нових та зміни існуючих соціальних інститутів. У зв'язку з цим розробка теоретичних основ соціальних процесів і визначення значущості інформаційного обміну в зміні інституціонального порядку є особливо важливими для інтеграції наукових підходів до вивчення проблем криз та керуванню розвитком суспільства.

1.2. Ступінь наукової розробки проблеми. Функціональне призначення соціальних інститутів і їх взаємовідносини з процесами, які відбуваються в суспільстві, активно досліджувались зарубіжними вченими. Ці питання висвітлюються в роботах Веблена Т., Мертона Р., Парсонса Т., Поппера К., Сорокіна П., Тернера Дж. В сучасній соціології існує цілий напрям, який спеціально розглядає проб-

лему соціальних інститутів, до представників якого можна віднести Айзенштадта Ш., Броделя Ф., Бурдьє П., Коена Дж., Норта Д. В радянській період нею досконально займались Андреев Ю., Бобнева М., Заславська Т., Козлова К., Кондратьєв Н., Кудрявцев В., Лейман І., Осипов Г., Резнік Ю., Харчев А. Стосовно до сучасних умов інституціональні перетворення в Україні вивчаються Воловичем В., Кулицьким С., Куценко В., Макеєвим С., Прилюком Ю., Сергеевим А.

Досягнення, які маютьесь, свідчать про опрацьованість теми взаємозв'язку інституціональних утворень і характеру соціальних процесів та дозволяють говорити про численність підходів до оцінки інформації як засобу інституціоналізації в революційній практиці початку ХХ ст. чи модернізації сучасного суспільства. В той же час особливості цілеспрямованої дії інформації на суспільство для поетапної корекції соціальних інститутів далеко ще не вивчені в необхідному обсязі. Стихийна циркуляція інформації має дезорганізуючий вплив на соціальні процеси, підриває віру в правильність вбраної мети та шляхів реформування, в можливість соціалізації. Також не надається належного значення аналізу мережі каналів інформаційного обміну при регулюванні соціальних інститутів, усування дисфункцій яких супроводжується матеріальними та часовими витратами.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є інформаційне забезпечення механізму інституціоналізації соціально-економічних процесів, а об'єктом дослідження є інституціоналізація нових форм суспільної практики в економічній сфері суспільства.

1.4. Мета і завдання дослідження. Виходячи з актуальності та ступеня розробленості проблеми, за мету було покладено визначити, що обмін соціальною інформацією між суб'єктами створює умови для утворення соціальних процесів та розвитку суспільства.

Для досягнення цієї мети в поданій роботі треба було поставити і вирішити такі завдання:

1. Розглянути структуру та зміст соціального процесу.
2. Уточнити значимість соціального інституту в утворенні соціальних процесів і зберіганні цілісності суспільства.

3. Виділити цикл інформаційного обміну в механізмі інституціоналізації.

4. Розглянути форми інформаційного забезпечення при інституціоналізації соціально-економічних процесів.

1.5. **Методологічна база дослідження.** Методологічною основою виконаної роботи є положення загальної теорії соціології про соціальні інститути та інституціоналізацію. Були використані розробки вітчизняних і зарубіжних соціологів з проблеми організаційної функції інформаційного потоку, а також фактичний матеріал з реформування інституціонального порядку.

1.6. **Наукова новизна.** Основний науковий результат дослідження полягає в постановці та розробці теоретичних положень про регулюючий вплив соціальної інформації на інституційну структуру суспільства.

Наукова новизна результатів, що виносяться на захист, полягає в наступному:

1. Визначено, що причиною трансформації інституційної структури є дія сукупності факторів, котрі впливають на утворення нових форм соціальної взаємодії та розвиток соціальних процесів.

2. Виділено функції соціальних інститутів, що формуються, котрі, з одного боку, інтегрують акти соціальної взаємодії суб'єктів, а з другого боку - є умовою здійснення цілеспрямованої діяльності суб'єктів для поступового розвитку суспільства.

3. Обґрунтовано шляхи регулюючого впливу соціальної інформації на інституціональну структуру суспільства через визначені в поданій роботі функціональні групи.

4. Запропоновано підходи до виділення типів інформаційного забезпечення суб'єктів при утворенні соціальних процесів.

1.7. **Теоретична значимість дослідження.** Основні положення та висновки роботи дозволяють уточнити аспекти загальної соціологічної теорії в питаннях виникнення та розвитку соціальних інститутів, сприяють розробці спеціальної теорії інституціоналізації, конкретизують оцінку ролі інформаційного забезпечення в функціонуванні інституціональної структури, розширюють уявлення про механізм

інституціоналізації процесів соціальної взаємодії.

1.8. Практичне значення дисертаційної роботи полягає у тому, що її положення та висновки можуть бути використані як теоретичної та методологічної бази для дослідження формування механізму інституціоналізації, вирішення проблем удосконалення структури управління.

Матеріали роботи можуть використовуватися в навчальних курсах загальної соціологічної теорії, соціології управління, а також при розробці програм соціологічних досліджень соціальної структури й дисфункцій соціальних інститутів.

1.9. Апробація роботи і публікації результатів дослідження. Основні положення роботи викладались на міжнародній науково-практичній конференції "Современные социальные технологии: сущность, многообразие форм и внедрение" (м.Белгород, 1991); конференції "Социально-экономическое развитие нового типа: специфика, возможности, проблемы формирования" (м.Харків, 1993); науково-практичній конференції "Город и бизнес" (м.Дніпропетровськ, 1994); Харківських соціологічних читаннях (м.Харків, 1995).

Основні висновки та результати дослідження опубліковані в 5 друкованих роботах.

1.10. Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, двох розділів та висновку, що складає 160 сторінок машинописного тексту, список літератури включає 141 найменування.

2. Основний зміст дисертації.

У вступі обґрунтована актуальність теми дисертаційної роботи, визначені мета, завдання, предмет і об'єкт дослідження. Показаний рівень розробки теми в науковій літературі, дана оцінка моментів наукової новизни результатів та їх практичного значення.

В першому розділі "Теоретичні аспекти інституціоналізації соціальних процесів" викладаються наукові основи дослідження проблем розвитку процесів соціальної взаємодії.

Дослідження інституціоналізації ґрунтується на визначенні суспільства як системи соціальної взаємодії та інституціональних струк-

тур як таких, які закріплюють, підтримують, контролюють, отже, упорядковують соціальні зв'язки та відносини. Завдяки інституціоналізації соціальна взаємодія набуває усталеності та тривалості існування, перетворюється в соціальний процес.

В Україні утворення соціальних інститутів відбувається не тільки на основі власної інституціональної структури, внутрішніх тенденцій розвитку. Сучасна трансформація суспільства знаходиться під впливом і навіть тиском зовнішнього соціально-історичного середовища. Інтеграція країни в світові господарчі, культурні, політичні, державні зв'язки ускладнюється неоднорідною соціальною основою - відмінними від розвинених країн суспільними (політичними, соціальними, економічними) відносинами.

В перехідний період збільшується значення соціальних інститутів, які впливають на зміст трансформації в суспільстві, формування ефективних соціальних процесів.

Необхідність прискореної інтеграції у світове співтовариство не дозволяє соціальній структурі формуватися природним еволюційним шляхом. Багато реформ будується на спробах перенести соціальні інститути розвинених суспільств на національний ґрунт. Але інституціональний порядок зростає з численних процесів соціальної взаємодії на засадах індивідуальних рішень людей і не може визначатися наперед прийнятою шкалою важливості різних цілей. Крім того, для розвитку суспільства необхідна адекватна соціальна структура, в тому числі "середній клас", який буде виявляти інтереси більшості населення і підтримувати нові соціальні утворення.

Розвиток суспільства визначається зміною соціокультурних парадигм - сукупністю керівних принципів соціальної взаємодії, новою моделлю постановки і рішення завдань еволюції соціума. Соціокультурна парадигма знаходить своє відбиття в нових формах соціальної взаємодії, які виникають під впливом певних факторів. При розповсюдженні ці форми стають загальноприйнятими, інституціоналізованими, суспільними відносинами.

Виходячи з стану суспільства, фактори викликають певні соціальні зміни, які реалізують свою рушійну силу у вигляді соціаль-

ного процесу. Основуючись на соціологічних і соціально-історичних дослідженнях вчених, автор виділяє і розглядає чотири фактори, які характеризують стан суспільства: культуру, організаційну структуру, людську діяльність та історичні умови.

Фактори розглядаються як конструктивні елементи соціального процесу. В роботі зроблено припущення, що фактори в соціальному процесі проходять ряд послідовних етапів та інституціоналізуються, перетворюючись в частину формоутворюючого каркасу суспільства, на основі якого знову виникають соціальні процеси.

Так, розвиток культури складає послідовний перехід від суспільної потреби через спілкування до суспільних відносин, це являє собою практично нескінчену реконструкцію культурних символів: суспільні відносини надають спілкуванню форму, пропозиції, архітекtonіку, отже, народжують суспільну потребу нової діяльності, опосередковану спілкуванням.

Соціальні суб'єкти так упорядковують акти взаємодії, що вони стають елементами організації даного соціального процесу. Технологія об'єднує дію суб'єктів в послідовний ряд, соціальна організація складає технології в стійкі "комплекси", привносячи ієрархію, регламентацію та управління. Соціальний інститут "сплавляє" розрізнені організації в єдину силу суспільного розвитку і завершує етап конструювання організаційної структури.

Як наступний елемент соціального процесу в роботі розглядається людська діяльність. Їй притаманна певна мета і тому певна спрямованість. Взаємодія в конкретних соціальних рамках виявляється в прийнятті по відношенню один до одного певних соціальних ролей. Інтерналізована в ролі цільова установка стає нормативним дотриманням належних дій. Соціальні норми виступають стандартами поведінки та відносин, упорядковують нові соціальні процеси. Вони зорієнтовані на індивіда, регулюють і контролюють акти соціальної взаємодії.

Історичні умови - це стан процесів, які відбуваються в інших суспільствах і мають вплив на дане суспільство, або стан більш загального процесу взаємодії суспільств, які мають свої закономірності

розвитку. Історичні умови характеризують певну фазу взаємовідносин угруповань. При розгляді взаємозв'язку і взаємовпливу угруповань в роботі використовується поділ процесу на фази життєвого циклу, що має вигляд хвиль соціально-економічного розвитку.

Кожний набір факторів для конкретного соціального процесу можна інтерпретувати та описати в межах означеної соціокультурної парадигми.

У період трансформації суспільства соціальні процеси утворюються в результаті переплетення тенденцій розповсюдження нових форм взаємодії на мікрорівні та характеру упорядкування, закріплення їх на макрорівні.

При розвитку соціальних процесів відбувається актуалізація відповідної інституціональної структури, утворювання нових та зміна існуючих соціальних інститутів.

В роботі використовується підхід до вивчення соціальних інститутів з позиції міжособистісної взаємодії і з позиції суспільства як цілісного організму з визначеною соціальною структурою, стійкими відносинами та формами поведінки. З позиції міжособистісної взаємодії соціальний інститут виступає як інструмент інтеграції численних актів взаємодії, в результаті чого індивід соціалізується, засвоює прийняті форми та культурні цінності, визначається в якості повноправного учасника життєдіяльності соціума.

По відношенню до індивіду, що соціалізується, соціальний інститут виконує функції навчання, передачі знань, необхідних для діяльності; створення умов для вироблення та розвитку навичок пристосування до оточуючого середовища і його перетворення; оцінки умінь, координації та відбору індивідів, які здійснили найбільш адекватні дії.

Звідси індивід як особистість, яка формується в процесі соціальної взаємодії може бути розглянутий за його становищем в інституціональній структурі; його місцем в політичній організації суспільства, в системі правових, економічних та інших відносин.

З позиції суспільства як цілісності соціальний інститут є умовою здійснення цілеспрямованої діяльності в формі соціального

процесу. Соціальний інститут упорядковує і спрямовує соціальну взаємодію так, щоб діяльність була визначена і підтримана, а зв'язки і відносини, що виникли, набули характеру соціальної реальності.

Інтернаціоналізація цілеспрямованої діяльності та її перетворення в соціальний процес обумовлюється тим, що соціальний інститут виконує відповідні функції. Вони уявляються такими: фіксування діяльності та контроль за процесом соціальної взаємодії; зниження інтеракційних витрат, що забезпечує спільність відносин і принципів діяльності; збереження зразків соціальної взаємодії, які стають основою та джерелом нових соціальних процесів.

З цієї позиції інституціональна структура має значення для збереження цілісності суспільства і є умовою його розвитку.

Динаміка соціальних процесів взагалі розглядається як зміна інституціональної ситуації. Вона передує соціальному процесу, перетворюється при його проходженні і, в результаті, є основою для виникнення нового соціального процесу.

У наш час наше суспільство прагне до створення такої інституціональної структури, ступінь організованості якої дозволить знаходитися в руслі цивілізаційного розвитку та мати умови для реалізації власного потенціалу. Ці реформи суспільного ладу повинні привести до набуття індивідом права вибору виробничої діяльності та до формування ринку засобів виробництва.

Роздержавлення та приватизація підприємств, конституційний процес, реформування всіх гілок державної влади, проблеми державного бюджету - всі ці процеси відображають протиріччя реалізації соціокультурної парадигми та свідчать про пошук компромісу між соціальними групами, який буде сприйнятий суспільством як напрямок розвитку.

Основні риси суспільної ідеї проявляються в найбільш активній частині суспільства - в підприємницькому середовищі. Як показують дослідження та практика діяльності їх громадських рухів, підприємці, відкинувши внутрішні протиріччя, наполягають на формуванні певного соціального порядку. Він характеризується тим, що кожна людина повинна мати можливість своєю виробничою діяль-

ністю задовольняти потреби людей і цим брати участь в процесах суспільного розвитку.

Будь-який новий інституціональний порядок влаштовує не тим, що утримує все на своїх місцях. Він потрібен для того, щоб пробуджувати активну діяльність індивідів, нові сили суспільства, яких у протилежному разі не існувало б.

Зміст соціального процесу складається у створенні нової форми соціальної взаємодії і утворенні актуалізованої інституціональної структури, порядку, що сприяє розвитку соціальних процесів. Через те розвиток соціальних процесів потребує взаємозв'язаного забезпечення соціальною інформацією як для утворення оптимальних форм міжособистої взаємодії, так і для корекції інституціональної структури суспільства.

Теоретичні аспекти динаміки факторів інституціоналізації соціальних процесів, функціонування інституціональної структури виявляються базовими орієнтирами соціального проектування, визначення стратегії суспільного розвитку.

Українське суспільство потребує кристалізації соціальних груп, інституціоналізації соціальних процесів. В умовах інтеграції у світогосподарчі процеси держава, намагаючись прискорити природний розвиток, змушена виступити з ініціативою утворення нових соціальних інститутів, розробляти та реалізувати соціальні проекти.

В такій ситуації вона стає не тільки регулятором соціальних процесів, але й їх активним учасником. Таким чином, економічні досягнення розвинених країн впливають на формування соціальної структури України через посередництво держави.

Другий розділ має назву "Методологічні проблеми інформаційного забезпечення інституціоналізації".

Інституціональна структура суспільства потребує постійної корекції. Якщо вона не здійснюється у відповідності з новими суспільними потребами, то це приводить до дисфункції соціальних інститутів, що має життєво важливе значення для всього суспільства.

Для більш глибокого вивчення і пояснення, як відбувається утворення соціальних інститутів і корекція інституціональної струк-

тури, має сенс розглянути інформаційний аспект соціального механізму інституціоналізації.

Соціальний механізм являє собою достатньо складне утворення, яке виникає як засіб, спосіб задоволення суспільних потреб. "Вхід" соціального механізму утворює функціональна потреба суспільства, а "Вихід" - соціальний процес, покликаний її задовольнити.

Інформаційний аспект механізму інституціоналізації включає порядок і правила інформаційного обміну та форми інформаційного забезпечення суб'єктів.

Суб'єктів, учасників процесу соціальної взаємодії логічно розділити на три функціональні групи.

Перша - група обслуговування - включає суб'єктів - представників соціальних інститутів, які підтримують, регламентують і контролюють певні форми суспільної практики, які організують соціальні процеси. Існування подібної групи ("референтної групи") підтверджується емпіричними соціологічними дослідженнями, на які посилається автор.

Також висвітлюються підходи до вивчення "референтних груп" як до джерела стандартів поведінки та примусового дотримання цим стандартам і як до самостійного стандарту поведінки. Вважається перспективним продовжити вивчення "референтної групи" як групи обслуговування, що виробляє стандарти, норми та правила поведінки безпосередньо в ході реформування інституціональної структури.

Друга - група виробників соціальних явищ. Вона являє собою безпосередньо суб'єктів, що реалізують соціальну взаємодію. В роботі відмічається, що не всі виробники автоматично залишаються ними за нових існуючих факторів, бо не відповідають потребам нового соціального процесу.

Третю - групу забезпечення інформацією - складають суб'єкти, які здійснюють інформаційний обмін в механізмі інституціоналізації. Основним завданням цієї групи є налагодження обміну інформацією між групами виробників і обслуговування з метою розгортання соціальних процесів і корекції інституціональної структури.

При більш детальному аналізі діяльності функціональних груп висловлено припущення, що існує відповідність між станом інституціоналізації соціального процесу та соціальною активністю, домінуванням вимог, завдань, актуальністю діяльності певної групи.

Спочатку завдяки діяльності групи забезпечення відбувається виділення ідей, форм діяльності, принципів взаємодії, які втілюють соціокультурну парадигму на новій стадії розвитку суспільства. На наступному етапі основного значення набуває діяльність обслуговування, що формує нову соціальну та інституціональну структуру. На завершальному етапі соціального процесу група виробників одержує необхідні умови для плідної діяльності.

В соціальному механізмі інституціоналізації вплив об'єктивних факторів на суспільство відбувається за інформаційного обміну між функціональними групами. В ході обміну виникають соціальні процеси, здійснюється становлення соціальних груп, вироблення мети, завдань, ієрархії, форм поведінки, культурних цінностей.

Циркуляцію інформації в механізмі інституціоналізації можна показати у вигляді висхідного та нисхідного потоків інформації. Висхідний інформаційний потік характеризує стан соціального середовища та продуктивні можливості суспільства. Нисхідний інформаційний потік формує умови продуктивної діяльності, доводячи до суб'єктів вимоги, завдання, нормативи соціальної взаємодії.

Інформаційний обмін в механізмі інституціоналізації в роботі показаний як певний цикл, в якому зв'язуються об'єктивні фактори на макрорівні та соціальні суб'єкти на мікрорівні, що проявляються через події та явища повсякденного життя.

Перша частина інформаційного обміну - це діагностика інституціональної ситуації. Тут необхідно дослідити стан соціальних інститутів, виділити ті акти взаємодії, соціальні явища, які мають якість соціального нововведення.

У другій частині розробляється соціальний проект і підбираються учасники. Їх взаємодія за розробленою технологією повинна привести до реалізації проекту соціальної взаємодії та задоволення суспільних потреб.

Потім проєкт і діяльність суб'єктів оцінюється на відповідність напрямкові суспільного розвитку і виробляються рекомендації по корекції соціальної взаємодії.

В заключній, четвертій частині циклу здійснюється регламентація діяльності та контроль за її результатами.

Інформаційний обмін між функціональними групами сприяє утворюванню соціальних процесів тому, що поширення у суспільстві нових форм соціальної взаємодії викликає необхідність їх інституціонального закріплення, а змінені інституціональна структура потребує відтворення цих форм.

Циркуляція інформації у суспільстві має вигляд інформаційного забезпечення соціальних суб'єктів.

В дослідженнях міжособистої взаємодії виділяють такі типи інформаційного забезпечення суб'єктів:

1. Відома в науковій літературі як "лідери думок", група забезпечення з'єднує створення комунікацій з пошуком вирішення завдань, що служить засобом виявлення резервів спільної діяльності та розробки нововведень.

2. "Центри оперативного управління" консультують суб'єкта, орієнтують в нових обставинах і координують його поведінку.

3. Використання "підряду" суб'єкта на виконання певної діяльності також розглядається як забезпечення специфічною інформацією про напрямки розвитку процесів соціальної взаємодії.

При вивченні реформування інституціональної структури суспільства особливий інтерес являє аналіз типів інформаційного забезпечення у ієрархії: держава, соціальні й елітні групи та основна маса населення.

Зміни інституціональної ситуації відповідають діяльності соціальних суб'єктів, що відображається у політиці держави, у цілях організованих соціальних груп, у суспільній думці.

Як правило, панівні соціальні групи складають необхідний ланцюг соціальної взаємодії між народною масою та державним ладом. Вони організовують маси і роблять свої інтереси змістом державної політики. В той же час державна влада як самостійна сила

використовує інтереси соціальних груп.

Основним завданням при утворенні нових соціальних інститутів в перехідний період є створення форм інформаційного обміну, які повинні прийти на зміну організації циркуляції інформації у командно-адміністративній системі.

У сучасному механізмі інституціоналізації рушійною силою є економічний інтерес суб'єктів, його організаційною формою виступає інвестиційна діяльність в умовах ринку, передавальну функцію виконує інформаційне забезпечення, а виконавчу частину складають комерційні структури та держава.

З одного боку, інформаційне забезпечення розглядається на рівні міжособистісної взаємодії, коли вирішуються питання соціалізації індивідів. До цього можуть бути віднесені, зокрема, такі види діяльності: маркетингове агентство, бюро по працевлаштуванню та керуванню персоналом, торгова компанія, позико-заощаджувальні заклади, рекламна фірма та інші. Інформаційне забезпечення тут опирається на соціальну активність індивіда та координує його діяльність.

З іншого боку, регулюється утворення соціальних інститутів та інтерналізація процесів соціальної взаємодії на рівні суспільства як цілісності. Так, вплив депутатського корпусу, політичних партій, громадських організацій на формування ринків реалізується у вигляді державної політики, суспільної ідеології через законодавство, виконавчі органи влади, державний бюджет, податки та інше. Через характер цих явищ можна судити про рівень соціальних процесів та адекватність дій по їх інституціоналізації. Інформаційне забезпечення в цьому випадку виходить із соціальної напруги між суб'єктами та інституціональною структурою суспільства.

Інформаційний обмін в нових умовах виявляється у формах, опосередкованих в тому числі й названими видами діяльності.

Вся діяльність соціального механізму постає в певній послідовності: поняття необхідності змін, усвідомлення суб'єктами суспільних потреб і власної місії; виникнення інтересів, створення нового бачення, ідеології соціальної групи як єдності суб'єкта та об'єкта

соціальної творчості; інституціоналізація соціальної структури, в якій еліта соціальної групи закріплює досягнуте становище.

Досягнення мети та економічний інтерес суб'єктів будуть сприяти утворенню соціальних організацій, а соціальний інститут - з'єднувати організації шляхом ринкових зв'язків у розширений порядок. Дійсно, більш ефективні суспільні практики набувають політичної сили та прагнуть до її юридичного закріплення. Так соціальний механізм інституціоналізує позитивні соціальні явища, створює умови для соціальних процесів.

Сучасний інвестиційний капітал не є самоціллю. Але він є засобом трансформації соціальної структури. Тому головну роль у зміні суспільства буде відігравати саме інформаційне забезпечення руху капіталу, і відповідно, виробничої діяльності.

Це знайшло своє відображення в розробленій українськими фахівцями і розглянутій концепції інформаційного ринку: накопичена інформація про діяльність суб'єктів повинна проходити ряд оброблених інстанцій і в новому вигляді подаватися цим же суб'єктам. До таких інстанцій, що виробляють різномірний і різновидовий інформаційний продукт, відносяться статистичні відомства (фактографічна інформація), інститути і центри політичних, економічних, соціальних досліджень (аналітична інформація), консультаційні фірми, ЗМІ та інші види інформаційних посередників.

Використання певних форм інформаційного забезпечення дозволяє регулювати реалізацію соціальних проектів, підтримуючи необхідну пропорційність між діяльністю суб'єктів та її інституційним закріпленням.

При розгортанні соціальних процесів відбувається корекція інституціональної структури суспільства та змінюється становище окремого суб'єкта в сукупності політичних, правових, економічних та інших відносин.

Визначаючи взаємозв'язок факторів суспільного розвитку з соціальними суб'єктами, забезпечення інформацією регулює відносини між пізнанням людини та закріпленням результатів пізнання в соціальних інститутах, що знаходить своє втілення в процесах суспіль-

ного розвитку.

В дисертаційній роботі автором відмічається важливість таких основних напрямків інформаційного забезпечення для формування соціальних процесів і трансформації інституціональної структури суспільства, як:

- створення інфраструктури забезпечення інформацією в ході самостійної діяльності та активної творчості людей;
- погодження суспільних ініціатив і державного регулювання соціальних процесів;
- забезпечення державною підтримкою вітчизняних підприємців;
- участь мас у формуванні ринкових інститутів, зокрема фінансових посередників.

У висновках узагальнені результати дисертаційної роботи та викладені висновки, зроблені в ході дослідження.

3. Основні положення дисертації опубліковані у наступних роботах

3.1. Афенченко Г.В. Социальные технологии: сущность и типы // Современные социальные технологии: сущность, многообразие форм и внедрение: Тезисы Международной научно-практической конференции, ч.1.- Белгород, 1991. - С.133-135.

3.2. Афенченко Г.В. Социально-экономические последствия формирования собственности // Социально-экономическое развитие нового типа: специфика, возможности, проблемы формирования: Тезисы конференции, ч.2. - Харьков, 1993. - С.168-169.

3.3. Афенченко Г.В. Частный бизнес и власть: в поисках форм взаимодействия // Город и бизнес: Тезисы научно-практической конференции. - Днепропетровск, 1994. - С.36-37.

3.4. Афенченко Г.В. Процесс институционализации собственности // Харьковские социологические чтения.- Харьков,1994. - С.87-88.

3.5. Афенченко Г.В. Человек и социальный институт: проблемы регулирования процессов взаимодействия // Харьковские социологические чтения. - Харьков, 1995. - С. 26-28.

Афенченко Г.В. Информационное обеспечение институционализации социально-экономических процессов. Рукопись: Диссертация на соискание ученой степени кандидата социологических наук по специальности 22.00.01 - теория и история социологии. Харьковский государственный университет. Харьков. 1996.

Работа посвящена разработке теории институционализации эффективных форм социального взаимодействия в условиях становления рыночных отношений в Украине. Проанализирован механизм институционализации социальных процессов, включая проблемы выделения факторов, действующих при трансформации социальной структуры общества.

Определено, что возможности механизма институционализации зависят от характера информационного обмена между различными функциональными группами, который находит свое выражение в рассмотренных организационных и правовых формах информационного обеспечения социальных субъектов.

Afenchenko G.V. The informational proposition of the institutionalization of the social and economic processes. Manuscript: The thesis for a candidate's degree in the sphere of sociology 22.00.01 - the theory and history of sociology. Kharkov. 1996.

The work is developing the institutionalization theory of the social interaction effective forms in the conditions of the Ukraine market relations making. The mechanism of the social process institutionalization has been analysed including the factors operating during the society social structure transformation.

It has been determined that the possibilities of the institutionalization mechanism depend on the informational exchange nature among different functional groups which can be found in the concerned institutional and legal forms of the informational provision of the social subjects.

Ключові слова: механізм інституціоналізації, функціональні групи, інформаційне забезпечення.

Подп. к печ. 13.09.96 Формат 60x84¹/₁₆. Бумага тип. Печать офсетная. Усл.печ. л.1,0
Уч.-изд. л.1,0 Тираж 100 экз. Зак. №2187 Бесплатно

Копировально-множительный центр **•VSV•**
г. Харьков, пл. Конституции 1, Дворец Труда, 2 п. 3 эт., к.9.
Тел. (0572) 20-18-32

286410

AB 35.677

AB. 35.677